

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Kennst du das Land?

Italië-reizigers, Rome-ervaringen en Duits historisch besef in de negentiende eeuw

de Jong, H.

[Link to publication](#)

Creative Commons License (see <https://creativecommons.org/use-remix/cc-licenses/>):

Other

Citation for published version (APA):

de Jong, H. (2020). *Kennst du das Land? Italië-reizigers, Rome-ervaringen en Duits historisch besef in de negentiende eeuw.*

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Kennst du das Land?

*Italië-reizigers, Rome-ervaringen
en Duits historisch besef in de
negentiende eeuw*

H. de Jong

KENNST DU DAS LAND?

Italië-reizigers, Rome-ervaringen en Duits historisch besef in de negentiende eeuw

Henk de Jong

Foto omslag (detail): Richard Calvert Jones, Colosseum Rome 2nd view. 10-16 mei 1846. Collectie Rijksmuseum, Rijksprentenkabinet, Amsterdam. Collectienummer: RP-F-AA3387.

Het titelcitaat stamt uit Goethes beroemde gedicht *Mignon*, uit *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (1795-1796). In drie korte strofen beschrijft het drie aspecten van de spanningsvolle Duitse *Sehnsucht* naar Italië: *Kennst du das Land, wo die Zitronen blüh'n, / Im dunkeln Laub die Goldorangen glüh'n, / Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht, / Die Myrte still und hoch der Lorbeer steht, / Dahin! Dahin / Möcht' ich mit dir, o mein Geliebter, zieh'n. // Kennst du das Haus? Auf Säulen ruht sein Dach, / Es glänzt der Saal, es schimmert das Gemach, / Und Marmorbilder stehn und sehn mich an: / Was hat man dir, du armes Kind, getan? / Kennst du es wohl? / Dahin! Dahin / Möcht' ich mit dir, o mein Beschützer, ziehn. // Kennst du den Berg und seinen Wolkensteg? / Das Maultier sucht im Nebel seinen Weg; / In Höhlen wohnt der Drachen alte Brut; / Es stürzt der Fels und über ihn die Flut. / Kennst du ihn wohl? / Dahin! Dahin / Geht unser Weg! o Vater, laß uns ziehn!*

Opmaak: Merel de Hart, Multimedia NLDA (omslag, titelpagina's) en Henk de Jong (binnenwerk).

Dit wetenschappelijke onderzoeksverslag is als manuscript ter verdediging voorgelegd aan het College voor Promoties van de Universiteit van Amsterdam. Het verschijnt in deze vorm niet in de handel.

© 2020 Henk de Jong. Without limiting the rights reserved under copyright, no part of this book may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the written permission of the author of the book.

KENNST DU DAS LAND?

Italië-reizigers, Rome-ervaringen en Duits historisch besef in de negentiende eeuw

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor

aan de Universiteit van Amsterdam

op gezag van de Rector Magnificus

Prof. dr. ir. K.I.J. Maex

ten overstaan van een door het College voor Promoties ingestelde commissie,

in het openbaar te verdedigen

op woensdag 15 april 2020, te 12.00 uur

door Hendrik de Jong

geboren te Utrecht

Promotiecommissie:

Promotores:

Prof. dr. R.A.M. Aerts	Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. W.E. Krul	Rijksuniversiteit Groningen

Overige leden:

Prof. dr. J.T. Leerssen	Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. W.R.E. Velema	Universiteit van Amsterdam
Dr. H.J. Jürgens	Universiteit van Amsterdam
Prof. dr. M.C.R. Grever	Erasmus Universiteit Rotterdam
Prof. dr. W.J.H. Furnée	Radboud Universiteit Nijmegen

Faculteit der Geesteswetenschappen

Deze studie is mede mogelijk gemaakt door de financiële en institutionele ondersteuning van: de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), de Universiteit van Amsterdam (UvA) en de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie (NLDA). In Italië hebben de volgende instituten op belangrijke wijze aan het onderzoek bijgedragen: de *Bibliotheca Hertziana* in Rome, het *Deutsches Historisches Institut in Rom*, het Koninklijk Nederlands Instituut Rome (KNIR) en het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence (NIKI).

Inhoud

Inleiding <i>Grab der Vergangenheit und Weltknoten</i> Clio, Germania en Rome: onderzoeksopzet	Pag: 1 - 45
Hoofdstuk 1 <i>Et in Arcadia Ego; Auch ich in Italien!</i> Het Duitse Rome-beeld, 1780-1900 De ontwikkelingen op hoofdlijnen	Pag: 47 - 315
Hoofdstuk 2 <i>Den schönen faulen Süden</i> De politieke kleuring van het Italiaanse verleden Het apolitieke, radicale, conservatieve en (nationaal)liberale Rome	Pag: 317 - 434
Hoofdstuk 3 <i>Roma und Amor</i> De seksuele kleuring van het Italiaanse verleden Feminien verleden en masculiene geschiedenis	Pag: 435 - 552
Hoofdstuk 4 <i>Ein Splitter vom Paradies</i> De religieuze kleuring van het Italiaanse verleden De pelgrimage naar het suprahistorische	Pag: 553 - 701
Conclusie <i>Zeitigung und Ewigung</i> Rome: het oog van de orkaan	Pag: 703 - 742
Geraadpleegde bronnen	Pag: 743 - 773
Literatuurlijst	Pag: 775 - 811
Summary / Samenvatting	Pag: 813 - 820
Slotwoord / Dankwoord / Credits	Pag: 821 - 827